

Galata ve Pera Bölgesinde Otel İşletmeleri (1840-1895)*

Hotel Establishments in Galata and Pera Region (1840-1895)

Ebru İÇİGEN**, Gökhan YILMAZ***

** (Sorumlu Yazar), Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi, 07058, Konyaaltı, Kampüs, Antalya.

E-posta: ebrutarcan@akdeniz.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8765-7686

*** Dr.Öğr.Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Turizm Fakültesi, 32500, Eğirdir, Isparta.

E-posta: gokhanyilmazakademi@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8254-8955

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:

Gönderilme tarihi: 12 Temmuz 2023

Birinci düzeltme: 28 Eylül 2023

İkinci düzeltme: 8 Ekim 2023

Kabul: 13 Ekim 2023

Anahtar sözcükler: Osmanlı Dönemi otelleri, 19. Yüzyıl otelleri, Galata, Pera.

ARTICLE INFO

Article history:

Submitted: 12 July 2023

Resubmitted: 28 September 2023

Resubmitted: 8 October 2023

Accepted: 13 October 2023

Key words: Ottoman Period hotels, 19th Century hotels, Galata, Pera.

ÖZ

Endüstri Devrimi ile yaşanan değişimler, siyasi ilişkiler, reform hareketleri gibi gelişmeler klasik konaklama anlayışının (han ve kervansaray) yerini çağdaş otel işletmelerine bırakmasına yol açmıştır. Osmanlı Devleti'nde modern anlamda açılan ilk otel işletmesinin Pera Palas olduğu birçok araştırmacı tarafından dile getirilmiştir. Her ne kadar bu sav yaygın olarak kabul edilse de Pera Palas'ın açılmasından önce bazı otellerin var olduğu bilinen bir gerçektir. Bu noktadan hareketle çalışmada, Osmanlı Devleti'nde 1840-1895 yılları arasında otelciliğin tarihsel gelişimini ortaya koymak ve o dönem otelleri ile ilgili bir yazın oluşturmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Haziran 2018 ile Mayıs 2021 tarihleri arasında Pera ve Galata bölgelerinde açılmış olan otel işletmeleri nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi, veri analiz yöntemi olarak da betimsel analizden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre modern otelciliğin 1840 yılında açılan Hotel des Quatre Nations'a dayandığı ve Pera Palas Oteli'nin açıldığı tarihe kadar 29 otelin faaliyet gösterdiği sonucuna varılmıştır. Söz konusu oteller işletmecilik, konum, mülkiyet durumu, sunduğu hizmetler, mimari yapı, bölümleri, büyüklükleri, çalışma süreleri ve çalışanların nitelikleri gibi özellikler doğrultusunda (i) oda hizmeti veren, (ii) oda ve yiyecek-içecek hizmeti sunan ve (iii) oda ve yiyecek-içecek hizmetinin dışında farklı hizmetler sunan oteller şeklinde üç kategoriye ayrılmıştır. Aynı zamanda bu kıstaslar çerçevesinde her bir otele ilişkin bilgi verilmiştir.

ABSTRACT

Developments such as the changes experienced with the Industrial Revolution, political relations, and reform movements have led to the replacement of the classical accommodation concept (inns and caravanserais) with modern hotel businesses. It is accepted by many researchers that Pera Palas was the first hotel establishment opened in the Ottoman Empire in the modern sense. Although this assertion is widely accepted, it is a known fact that hotels existed before the opening of Pera Palas. From this point of view, the study aims to reveal the historical development of modern hotel management in the Ottoman period (1840-1895) and to create literature on the hotels of that period. In this context, hotel establishments opened in the Pera and Galata regions between June 2018 and May 2021 were examined within the framework of a qualitative research approach. Document analysis was used as the data collection technique and descriptive analysis was used as the data analysis method. According to the findings, it was concluded that modern hotel management dates back to the Hotel des Quatre Nations opened in 1840, and 29 hotels operated until the opening of Pera Palas Hotel. Hotels were categorized into three categories (i) hotels providing room service, (ii) hotels providing room and food and beverage service, and (iii) hotels providing different services other than room and food and beverage service in line with the characteristics such as management, location, ownership status, services offered, architectural structure, departments, size, working hours and qualifications of employees. Information about each hotel is also given within the framework of these criteria.

GİRİŞ

Konaklama işletmeleri, insanların çeşitli nedenlerle gerçekleştirdikleri seyahatleri esnasında geçici olarak konaklama, yeme-içme, dinlenme, eğ-

* Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen SBA-2017-1901 numaralı projeden üretilmiştir ve proje özeti *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* (2019), 30 (3): 257-258'de yayınlanmıştır.

lenme gibi ihtiyaçlarını karşılayan işletmelerdir (Kozak vd. 2014). Bu işletmeler içerisinde oteller önemli bir yere sahiptir. Osmanlı Devleti'nde otel işletmelerinin ilk örneklerine İstanbul'da Pera ve Galata bölgelerinde rastlanılmaktadır. Modern anlamda açılan ilk otelin Pera Palas (1895) olduğu bilinmektedir. Bazı araştırmacılar (Deleon 2002; Gülersoy 2003; İnal 2006) Pera Palas'ı doğunun han, kervansaray ve Frenklerin pansiyon geleneğini ortadan kaldıran çağdaş bir yaklaşım olarak görse de otellerin yarım yüzyıl öncesinde Osmanlı Devleti'nin yaşamına girdiği de bilinen bir gerçektir.

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda turizm hareketleri ve faaliyetleriyle ilgili çalışmaların sayısının oldukça kısıtlı olduğu ve bu çalışmalarda da konaklama işletmeleri ya da turist rehberliği konularının ele alındığı görülmektedir. Konaklama işletmeleri bağlamında Osmanlı döneminde Eskişehir'de açılan Hotel Tadia (Yılmaz vd. 2018), İstanbul'da hizmet veren Pera Palas (Arslan ve Polat 2015) ile Tokatlıyan Otel'i'nin (Turan vd. 2016) kurumsal tarihi, hanların durumu (Bayraktar-Tellan 2016), otel ve misafirhanelere ilişkin düzenlemeler (Çetin 2018) ve inzibati tedbirler (Keha 2019), mimari özellikleri (Çelebi-Yakartepe ve Binan 2011) gibi durumların incelendiği göze çarpmaktadır. Nitekim söz konusu dönemde ağırlıklı olarak belirli bir otelin kurumsal tarihi, mimari özellikleri ya da bu otellere ilişkin yasal düzenlemeler araştırılmaktadır. Öte yandan ana akım yazında aynı yüzyılda rehberlere yönelik gerçekleştirilen yasal düzenlemeler (Arslan ve Polat 2016), gezginlere verilen seyahat izinleri ve pasaport düzenlemeleri (Sezer 2003), yabancı gezginlerin seyahatnameleri (Ünal 2018), merkezi yönetimin turizmi geliştirme çabaları (Mengü vd. 2019) ve Şark Ekspresi (Demir ve Hanilçe 2023) gibi konular kendisine yer bulmaktadır.

Pera Palas'tan önce hizmet vermeye başlayan otellerin varlığı bilinse de bu otellerin nadiren araştırıldığı dikkat çekmektedir. Hatta bu otellere ilişkin oldukça kısıtlı bilgi bulunmakta ve bu bilgiler otellerin isimleri, açılış tarihleri ve kuruluş yerlerinin ötesine geçmemektedir. Bu noktadan hareketle uzun yıllar saltanatın başkenti olan İstanbul'da Pera ve Galata bölgelerinde açılan otelleri işletmecilik, konum, mülkiyet durumu,

sunduğu hizmetler, mimari yapı, bölümleri, büyüklükleri, çalışma süreleri ve çalışanların nitelikleri bakımından detaylı bir şekilde inceleme gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir anlatımla bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nde 1840-1895 yılları arasında açılan oteller nelerdir? Bu otellerin başlıca özellikleri nelerdir? ve Bu oteller nasıl bir sınıflandırmaya tabi tutulabilir? sorularına yanıt aranmaktadır. Üstelik otel işletmelerinin hangi işlevlerden oluştuğunun belirlenmesinin ve bunların zaman içindeki değişiminin tartışılmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Bu bilgiler ışığında bu çalışmada dönemin en batılı ilk oteli olarak kabul edilen Pera Palas öncesi (1840-1895) dönemde modern anlamda hizmet veren otel işletmelerinin gelişimini ortaya koymak ve otelleri çeşitli kıstaslar bakımından incelemek amaçlanmaktadır. Böylece günümüz otellerinin dayandığı temellerin ve gösterdiği gelişimin tarihsel süreç içerisinde değerlendirilebileceği öngörülmektedir. Dahası ilgili yazında söz konusu oteller ile ilgili eksikliğin doldurulabilmesi ve yazına katkı sağlanabilmesi planlanmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Avrupa otelciliğinin geçmişi erken dönem dayanmakla birlikte Orta Çağ döneminde İngiltere'de inşa edilen ve konaklama ihtiyacını karşılayan hanlara kadar uzanmaktadır. Posta arabaları, tren, buharlı gemiler ve motorlu araçların gelişmesi, konaklama işletmelerinin ve özellikle otellerin gelişmesini de beraberinde getirmektedir (Goeldner ve Ritchie 2000). Otel sözcüğünün ilk olarak Fransa'da ve ardından 1760 yılında İngiltere'de Anne's Hotels ve The Grand Hotel tarafından kullanıldığı bilinmektedir (Medlik, 1972). Avrupa'da modern otellerin tarihinin, 1788 yılında o dönem için hayli yüksek bir maliyetle inşa edilen ve 60 yataklı Hotel de Henri IV ile başladığı öne sürülmektedir (Gray ve Liquari 1980). Bu oteli Londra'da Hotel Victoria (1887), Savoy Otel (1889) ve Hotel Cecil (1896) takip etmektedir. 1794 yılında New York'ta hizmet veren City Hotel, Amerika'da otel işlevini yerine getiren ilk işletmedir (Keiser 1979). Ancak ABD'de gerçek anlamda ilk otel 1829 yılında 170 odalı faaliyete geçen Boston's Termont House Otel'dir (Kozak vd. 2014). İngiltere'de 15. yüzyıl-

da konaklama ihtiyacını karşılayan hanlarla başlayan serüvenin 18. yüzyılda otellere dönüştüğü ve 19. yüzyılda da sadece konaklama hizmeti veren işletmeler olmanın ötesine geçerek yeme-içme, eğlence gibi farklı hizmetler vermeye başladığı dile getirilmektedir (Medlik, 1972). Anadolu coğrafyasında da kervansaraylar ve hanlar, tüccarlar ve gezginlerin konaklama ihtiyaçlarını karşılamış (Şener 2001) ve zaman içinde kervansaraylar ve hanlar yerlerini otellere bırakmıştır.

Osmanlı Devleti'nde reform hareketleri, Batı ülkeleriyle yakınlaşma ve ilişkilerinin gelişmesi, dış ülkelere siyasi ve ticari nedenlerle Osmanlı topraklarına gelenlerin sayısını arttırmıştır (Özdemir 1992). Avrupa'da otelcilik 18. yüzyılda yaygınlaşması, demiryolu, denizyolu ve karayolu ile yapılan yolculuk koşullarının iyileşmesi, Batı'da Doğu kültürüne duyulan ilginin artması ve turların düzenlenmesi gibi unsurlarla İstanbul'da Avrupa standartlarında oteller açılmaya başlamıştır (Kayın 2000). İstanbul'da yabancıları ağırlamak için azınlıkların yoğun yaşadığı, iş ve ticaret merkezi olan ve günümüzde Beyoğlu olarak bilinen Pera ve Galata bölgesinde otellerin açılması özellikle 19. yüzyılın ortalarına doğru hız kazanmıştır. Galata bölgesinin liman ve Pera bölgesinin de eğlence merkezi olması (Akın 2002), yabancı ülkelerin elçiliklerinin ve konsolosluklarının yer alması (Yaşayanlar 2013), Levanten kültürünün yaygın ve ağırlıkta olması (Kayın 2000), azınlıkların yaşaması (Gülersoy 2003), ulaşım sorununun olmaması (Öztürk 2010) ve benzeri nedenlerden ötürü otellerin bu bölgede açıldığı bilinmektedir. 1840 yılında Galata-Pera bölgesinde kurulan Hotel des Quatre Nations ile başlayan otelcilik kültürü (Zat 2005), aynı bölgede 1841 yılında faaliyete geçen ve resepsiyon, lobi, lüks odalar ve restoran gibi hizmetleriyle Avrupa'daki otellere benzeyen ilk konaklama tesisi olan *Hotel d'Angleterre* ile devam etmektedir. Bu tarihi takiben bölgede birçok otel işletmesinin hizmet vermeye başladığı görülmektedir.

YÖNTEM

Osmanlı döneminde Galata ve Pera'da açılan otellerin tespit edilmesi ve bu işletmelere dair bilgilerin derlenmesi amacıyla hazırlanan bu çar-

lışmada nitel araştırma yaklaşımından yararlanılmaktadır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nde 1840-1895 yılları arasında açılan oteller nelerdir? Bu otellerin başlıca özellikleri nelerdir? ve Bu oteller nasıl bir sınıflandırmaya tabi tutulabilir? sorularına derinlemesine cevap verilebileceği düşünülmektedir. Nitekim veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi; veri analiz yöntemi olarak betimsel analiz benimsenmektedir. Başka bir deyişle doküman incelemesi, belirli bir fenomen, olay veya olguyu derinlemesine anlayabilmek amacıyla gerçekleştirilen çalışmalarda sıklıkla tercih edildiği (Yin 1994) için bu çalışmada da verilerin toplanmasında uygun bir yöntem olduğuna karar verilmiştir. Benzer biçimde ulaşılabilen her bir doküman, araştırmacının konuyu keşfetmesi ve anlamasına imkan sağlamaktadır (Merriam 2009). Çalışmada araştırmacının konu ve içeriğine bağlı olarak döneme ait akademik yayınlar ile diğer çalışmalar (kitap, ansiklopedi, gazete, dergi, broşür, belgesel, röportaj, demeç, arşiv ve fotoğraflar) doküman analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen ana kaynaklar tarandıktan sonra, kartopu örneklem seçimindeki gibi ulaşılan her bir çalışmanın kaynakçasından konu ile ilgili diğer çalışmalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ulaşılan kaynakların Türkçe ve İngilizce dilinde olmasına dikkat edilmiş ve diğer dillerdeki kaynaklar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Dönem ile ilgili dokümanlara İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Kütüphanesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve Akdeniz Üniversitesi Merkez Kütüphanesi üzerinden ulaşılmış ya da erişim sağlanmıştır. Bu çerçevede araştırmacılardan biri bizzat kütüphanelere giderek konu ile ilgili doküman ve arşiv taraması yapmıştır. Ayrıca o dönemi anlatan kitaplar ve dergiler satın alınmıştır (Şekil 1). Tüm bunların ışığında elde edilen dokümanlar, Haziran 2018 – Mayıs 2021 tarihleri arasında iki araştırmacı tarafından bağımsız bir şekilde gözden geçirilmiş, okunmuş ve ilgili notlar alınmıştır. Ardından inceleme kapsamında ulaşılabilen her bir otelle ilgili metinler oluşturulmuş ve bu otellere dair bilgiler karşılaştırılarak ortak bir metin elde edilmeye çalışılmıştır. Sonraki aşamada sundukları hizmetler temel alınarak sınıflandırılmış

ve hizmetler ile açılış ve kapanış yılları, kurucuları, konumları, bölümleri, mülkiyet durumları ve personel kadrosuna dair bilgileri ve ilgili gazete haberleri incelenmiştir.

Nitel araştırmalarda elde edilen bulguların geçerlik, güvenilirlik ve inandırıcılığı önem arz etmektedir (Patton 1987). Bu bağlamda verilerin inandırıcılığı için şu aşamalar takip edilmiştir: Dökümanlar araştırmacının bizzat kendisi tarafından toplanmış (Kozak 2014); yöntem bölümünde araştırma sürecine dair detaylı bilgi verilmiş (Creswell 2015); betimsel analizler iki farklı araştırmacı tarafından uygulanmış (Graneheim ve Lundman 2004); otellere dair bulguları göstermek amacıyla bazı yerlerde doğrudan alıntılar kullanılmış (Hsieh ve Shannon 2005) ve son aşamada elde edilen bulgular, turizm işletmeciliği alanında görev yapan iki farklı akademisyenle paylaşılarak görüşleri alınmıştır (Walsh 2012).

BULGULAR

Araştırma kapsamında ulaşılabilen kaynaklarla sınırlı olarak Osmanlı Devleti'nde Pera Palas açılmadan önce Pera ve Galata bölgesinde 1840-1850 arasında beş, 1851-1860 arasında dokuz, 1861-1870 arasında dört, 1871-1880 arasında dokuz ve 1891 yılında da iki otel olmak üzere faaliyete geçen yirmidokuz otelin olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre otellerin altısında sadece oda bölümü ile on bir tanesinde de oda ve

restoran bölümleri bulunurken on iki otel ise oda ve yiyecek-içecek servisinin yanı sıra dönemin gerekliliklerine uygun olarak farklı hizmetler sunmaktadır. Otellerden bazılarının özellikleri ve sundukları hizmetlere ilişkin haberlere dönemin gazetelerinde de yer verildiği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda yayımlanan içeriğin türü, haber, ilan ve reklam olarak değişiklik göstermekte ve bunlarda da otelin açılış yılı, işletmecisi ya da sahibi, araç, gereç ve eşyaları, özellikleri gibi konulara değinilmektedir. Daha açık bir anlatımla haber, ilan ve reklam olarak gerçekleştirilen bu bilgilendirme çabaları, dönemin pazarlama faaliyetleri olarak değerlendirilebilir. Söz gelimi, 14.08.1849 tarihli Journal de Constantinople gazetesinde Hotel de Bysance/Byzance otelinden "Avrupa'nın en iyi otelleriyle yarışacak niteliği, zengin döşenmiş odalar, konfor, tabldot servis, temizlik, manzara, yangına karşı güvenli bir kagir yapı" sözleri ile bahsedilmektedir. Benzer biçimde diğer haber içerikleri de Tablo 1'de gösterilmektedir.

Otellerde göre farklılaşmakla birlikte söz konusu hizmetler arasında alakart servis, tabldot servis, mobilyalı-kat banyolu ve özel banyolu odalar, yangın güvenliği, balo salonu, banket hizmeti, doktor, aile odası, yıllık oda kiralama, sıcak su, maskeli balo organizasyonu, danslı toplantı organizasyonu, konforlu oda, her dilden gazete hizmeti, Fransız mutfağı, Alman mutfağı, hidrolik asansör, iç hat telefon, rehber ve çevirmen, Amerikan bar, akşam çayları konserleri, berber, salonlar (sigara, okuma, kadınlar, sohbet, bilardo), oda içi lavabo, porselen oda el-yüz yıkama takımı, Fransız keteni linen malzeme, tenis kortu, bina ışıklandırması ve benzeri yer almaktadır (Tablo 2).

Sadece Oda Hizmeti Sunan Oteller

Yapılan incelemede *Hotel de Vienne*, *Hotel Kittrey*, *Hotel du Nord/Hotel des Etrangers*, *Hotel de la Corne d'Or*, *Hotel Pesth* ile *Hotel Imperial*'in sadece oda hizmeti verdiği saptanmıştır. Söz konusu otel işletmelerine ilişkin arşivlerde detaylı bir bilgiye ulaşılamamış olsa da genel bilgiler şu şekildedir: *Hotel de Vienne*, 1864'te Derviş Sokağı'nın (günümüzde Piremeci Sokak) başında açılmış olup 31 Mayıs 1864 günlü Journal de Constantinople

Kitaplar	Dergiler
☐ Beyoğlu: Yapılar, Mekanlar, İnsanlar	☐ Tarih ve Toplum Dergisi (muhtelif sayıları)
☐ Pera'dan Beyoğlu'na	
☐ Beyoğlu'nda Gezerken	
☐ Bir Zaman Tüneli: Beyoğlu	
☐ Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu	
☐ Beyoğlu'nun Yitip Gitmiş 3 Oteli	
☐ 19.Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera	

Şekil 1. Söz Konusu Döneme İlişkin Satın Alınan Bazı Kitap ve Dergiler

Not: Söz konusu kitap ve dergiler, kaynakçada (*) işareti ile gösterilmiştir.

Tablo 1. Dönem Gazetelerinde Yer Alan Haberlerden Bazıları

Otel Adı	Açılış Yılı	Gazete Adı	Yayımlanma Tarihi	Haber, İlan veya Reklamın Konusu
Hotel des Quatre Nations	1840	Journal de Constantinople	11.01.1848	Satış (stokta bulunan yiyecek ve içecekler dâhil tüm eşyalar)
Hotel d'Angleterre (Hotel Royal – Alp Otel)	1841	Journal de Constantinople	19.02.1852	Kâgir bir yapısı, boğaz manzarası, konforu, sıcak ve soğuk su, banyo imkânları
			09.01.1854	
			24.08.1854	
La Turquie	30.09.1876	Brezilya Kraliçesi ve yardımcılarının konaklaması		
	09.01.1886	ABD Bakanlarından M. Cox'un konaklaması		
Grand Hotel d'Orient	1849	La Turquie	01.09.1870	Kiralama
Hotel de Bysance/ Byzance	1849	Journal de Constantinople	14.08.1849	Avrupa'nın en iyi otelleriyle yarışacak niteliği, zengin döşenmiş odalar, konfor, tabldot servis, temizlik, manzara, yangına karşı güvenli kâgir bir yapı
Hotel de Pera	1849	La Moniteur Oriental	22.08.1892	Açılış ve yönetici adı
Hotel de France	1851	Journal de Constantinople	24.02.1851	Otel hizmetleri (yabancı dil bilen personel, kişiye özel hizmet) Dışarıya hizmet (catering)
			31.01.1862	
Ambassadeurs Hotels	1855	Journal de Constantinople	08.01.1855	Açılacak
			25.01.1855	Açılış
Hotel Restaurant des Colonies	1856	Journal de Constantinople	26.01.1856	Açılış
			27.04.1857	Satış
Hotel de Grece	1860	Journal de Constantinople	12.01.1860	Otel özellikleri ve hizmetleri (mobilyalı kiralık oda, alakart akşam yemeği, servis)
Hotel de Londre	1860	Journal de Constantinople	05.07.1855	Açılış tarihi ve açan kişi
Hotel Restaurant du Palais des Fleurs	1860	Journal de Constantinople La Turquie	04.06.1862	Bahçesinin reklamları
			21.01.1887	
Grand Hotel et Restaurant de Luxembourg (Hotel de Luxembourg – Grand Hotel de Luxembourg)	1862	La Turquie	20.09.1872	Açılış tarihi Yeniden açılış haberi ve otel özellikleri (konfor, mutfak şefi)
			17.07.1873	
Hotel de Paris (Hotel et Restaurant de Paris – Hotel de la Paix)	1862	Journal de Constantinople	01.02.1862	Lüks dekorasyonu, balo salonları
Hotel de Vienne	1864	Journal de Constantinople	31.05.1864	Otel sahibi
Hotel du Nord / Hotel des Etrangers	1871	La Turquie	09.01.1871	Açılış
			26.08.1872	İsim değişikliği
Hotel de Constantinople	1875	La Turquie	23.12.1873	Açılış tarihi
Grand Hotel de Londres	1891	La Moniteur Oriental	01.03.1891	Açılış

Kaynak: Gülersoy 1985, Üsdiken 1992; 1999; Durudoğan 1998; Akın 2002'den yazarlar tarafından derlenmiştir.

Galata ve Pera Bölgesinde Otel İşletmeleri (1840-1895)

Tablo 2. Osmanlı Devleti'nde Açılan Otellere (1840-1895) İlişkin Bilgiler¹

Otel Adı	Açılış Yılı	Kurucusu	Konum	Bölümler	Verilen Hizmetler	Mülkiyet Durumu	Kapanış Yılı*	Personel
Hotel des Quatre Nations	1840	BB	Kuledibi	Oda Restaurant	Alakart servis	Yabancı	1848	BB
Hotel d'Angleterre	1841	Jacques Missirie	İstiklal Caddesi	Oda Restaurant	Banket hizmeti Mobilyalı Kat banyolu Balo salonu	Yabancı	1950	Yabancı dil bilen
Grand Hotel d'Orient	1849	M. Kaiser M. Souchon	İstiklal Caddesi	Oda Restaurant	Mobilyalı Tabldot servis Alakart servis	Yabancı	1920	BB
Hotel de Bysance	1849	Josephine Vitalis	Tepebaşı Meşrutiyet C.	Oda Restaurant	Mobilyalı Tabldot servis	Yabancı	1854	Yabancı dil bilen
Hotel de Pera	1849	Stefano Ghetsy	İstiklal Caddesi	Oda Restaurant	Fransız mutfağı Banket hizmeti Tabldot servis Yangın güvenliği	Yabancı	1900	Fransız aşçı
Hotel de France	1851	Mme. Proust	Tepebaşı Meşrutiyet C.	Oda Restaurant	Tabldot servis Banyo hizmeti Banket hizmeti	Yabancı	1862	Yabancı dil bilen
Ambassadeurs Hotel	1855	Vouroucha ailesi	İstiklal Caddesi	Oda Restaurant	Banket hizmeti Balo salonu Otel doktoru Aile odası	Yabancı	1857	BB
Hotel Restaurant des Colonies	1856	Mr. Faubert	Asmalımescit Caddesi	Oda Restaurant	Alakart servis	Yabancı	1892	BB
Hotel de la Paix et de France	1857	Charles Sidan	Meşrutiyet Caddesi	Oda Restaurant	Lüks banyo	Yabancı	1892	Yabancı dil bilen
Grand Hotel Continental	1857	Agostini	Meşrutiyet Caddesi	Oda Restaurant	Fransız mutfağı	Yabancı	1950	BB
Hotel Restaurant du Palais des Fleurs	1860	Mr. Bouin	Meşrutiyet Caddesi	Oda Restaurant	Fransız mutfağı Alakart servis Balo salonu	Yabancı	BB	BB
Hotel d'Europe	1860	Mr. Destuniani	İstiklal Caddesi	Oda Restaurant	Fransız mutfağı Mobilyalı oda	Yabancı	1940	BB
Hotel de Grece	1860	Rum bir kişi	Kallavi Sokak	Oda Restaurant	Mobilyalı daire Alakart servis Maskeli balo	BB	BB	BB
Hotel de Londre	1860	Yanni Kardeşler	Hamalbaş Caddesi	Oda Restaurant	Mobilyalı daire Tabldot servis	Yabancı	BB	BB
Hotel de Luxembourg	1862	Mr. Bossy Mr. Brun	İstiklal Caddesi	Oda Restaurant	Pansiyon hizmeti Alakart servis Tabldot servis	Yabancı	1900	BB
Hotel de Paris	1862	Mr. Bouin	Yeniçarşı Caddesi	Oda Restaurant	Balo Toplantı hizmeti	Yabancı	1875	BB
Hotel de Vienne	1864	Rudolph Szy	Piremeci Sokak	Oda	Oda	Yabancı	1867	BB

Not: BB, bilgi bulunamadı. (*) kapanış yılı, ulaşılabilen kaynaklarda otelden bahsedilen son yılı belirtmektedir.

Tablo 2. Osmanlı Devleti'nde Açılan Otellere (1840-1895) İlişkin Bilgiler¹ (Devam)

Otel Adı	Açılış Yılı	Kurucusu	Konum	Bölümler	Verilen Hizmetler	Mülkiyet Durumu	Kapanış Yılı*	Personel
Hotel Kittrey	1867	BB	İstiklal Caddesi	Oda	Oda	BB	BB	BB
Hotel du Nord-Hotel des Etrangers	1871	A. Pappadaki	Pera	Oda	Oda	Yabancı	BB	BB
Hotel de Constantinople	1875	Dimitrio Logotheti	Oliva Pasajı	Oda Restaurant	Fransız mutfağı Salon hizmeti	Yabancı	1920	BB
Grand Hotel National	1875	Jean Schwartz	Asmalimesci t Caddesi	Oda Restaurant	Fransız mutfağı Alman mutfağı Her dilden gazete	Yabancı	1920	Yabancı dil bilen Alman aşçı
Hotel Restaurant Anatolie	1875	BB	Pera	Oda Restaurant	Oda Restaurant	BB	BB	BB
Hotel de Grand Bretagne	1875	S. Comnios	Gönül Sokak	Oda	Oda İngiliz kahvaltısı	Yabancı	1940	BB
Hotel de Jardin du Teke	1876	J. Agostin	Galip Dede Caddesi	Oda Restaurant	Konforlu oda Açık büfe hizmeti Alakart servis Oda servisi	Yabancı	BB	BB
Hotel de La Corne d'Or	1880	BB	Tepebaşı	Oda	Lüks odalar	BB	BB	Yabancı dil bilen
Hotel Pesth	1880	Charles Tothfalussy	Kumbaracı Yokuşu	Oda	Oda	Yabancı	1940	BB
Hotel Imperial	1880	Charles Tothfalussy	Asmalimesci t Caddesi	Oda	Oda	Yabancı	BB	BB
Grand Hotel de Londres	1891	Leonides Adamopoulos ile N. Aperghis	Meşrutiyet Caddesi	Oda Restaurant	Ahşap mobilya Hidrolik asansör Sıcak su iç hat telefon 150 kişilik restoran	Yabancı	Halen devam ediyor	Yabancı dil bilen
Grand Hotel et Brasserie	1891	Atanas N. Papadopoulos	Tütüncü Çıkmazı	Oda Birahane Depo	Oda İçecek servisi	Yabancı	BB	BB

Not: BB, bilgi bulunamadı. (*) kapanış yılı, ulaşılabilen kaynaklarda otelden bahsedilen son yılı belirtmektedir.

gazetesinde çıkan ilanda otel sahibinin Rudolph Szy olduğu yazmaktadır. Üç yıl kadar faaliyet gösteren otel işletilemediğinden dolayı satışa çıkarılmıştır (Üsdiken 1992). *Hotel Kittrey*, 1867'te Kadıköy'de açılmış ve kısa bir süre sonra Grand Rue de Pera'ya (günümüzde İstiklal Caddesi) taşınmıştır (Üsdiken 1999). La Turquie gazetesinin 9 Ocak 1871 sayısında İstiklal Caddesi üzerinde restore edilen Balzer Evi'nin yerinde *Hotel du Nord*'un açıldığı, A. Pappadaki tarafından işletil-

diği ve aynı gazetenin 26 Ağustos 1872 sayısında otelin adının *Hotel des Etrangers* şeklinde değiştirildiği belirtilmektedir. 1880 sonbaharında Glavany Sokağı'nda açılan *Hotel de la Corne d'Or* ile ilgili La Turquie gazetesinin 30 Ekim 1880 tarihli sayısında otele ilişkin bir ilan çıkmış ve özellikle lüks döşeli ve çok elverişli fiyatlı odalarla tüm yabancı dillere hâkim çalışanların olduğu duyurulmuştur (Akın 2002). *Hotel Pesth* ile *Hotel Imperial*, Charles Tothfalussy tarafından işletilmiştir.

Hotel Pesth, 1880'de *Hotel d'Europe*'un yerinde açılmış ve 1898 yılına kadar hizmetine devam etmiştir (Üsdiken 1992).

Oda ve Yiyecek-İçecek Hizmeti Sunan Oteller

Oda ve yiyecek-içecek servisi sunan oteller arasında açılış sırasıyla *Hotel des Quatre Nations*, *Grand Hotel d'Orient*, *Hotel de Bysance*, *Hotel Restarurant des Colonies*, *Hotel de la Paix et de France*, *Grand Hotel Continental/ Grand Hotel Française et Continental*, *Hotel de Londre*, *Hotel d'Europe*, *Hotel de Luxembourg*, *Hotel Restaurant Anatolie* ve *Hotel de la Grand Bretagne* yer almaktadır. Osmanlı döneminde kervansaray, han ve misafirhanelerden farklı olarak açılan ilk otel (1840), İstanbul Kuledibi'nde bulunan *Hotel des Quatre Nations*'dur (Zat 2005; Yaşayanlar 2013). Otel oldukça iyi bir mutfağa sahip olup, çok kaliteli yiyecek-içecekler sunmuştur (Akıncı 2018). Buna karşın iyi bir konfora sahip olmaması, mülkiyet sahibinin ülkesine geri dönmek istemesi gibi sebeplerden dolayı otel 1847 yılında kapanmıştır. Otel, 11 Ocak 1848 tarihli *Journal de Constantinople* gazetesinde çıkan bir ilanla satışa çıkarılmış ve stokta bulunan yiyecek-içecekler, mobilyalar dâhil olmak üzere tüm eşyalarla birlikte satılmıştır (Üsdiken 1992). *Grand Hotel d'Orient*, 1849'da M. Kaiser ve M. Souchon tarafından İstiklal Caddesi'nin Galatasaray kavşağında ve Naim Tiyatrosu'nun karşısında açılmıştır (Büyükcünal 2006). Otel, dönemine göre oldukça konforlu olup alakart hizmet sunmuş; sabahları misafirlere İngiliz kahvaltısı ikram etmiş ve 11.00-20.30 saatlerinde tabldot servis yapmıştır. Örneğin; üç çeşit yemek, meyve veya tatlıyla yarım şişe şaraptan oluşan öğle yemeğinin fiyatı altı kuruştur. Ayrıca otelde dört, beş veya altı çeşit yemek, tatlı, meyve ve şarap gibi farklı seçeneklere de yer verilmiştir (Üsdiken 1999). Bu hizmetlerin o dönem için önemli yenilikler olduğunu söylemek mümkündür. Otel, 1862 yılında Tepebaşı'nda İngiliz Elçiliği'nin yanına taşınmış ve François Logotheri tarafından işletilmiştir. 1870 Pera yangınıyla İngiliz Elçiliği'nin çalışamaz hale gelmesiyle otel, mobilyalı olarak tüm kış sezonu için 2000 sterline İngiliz elçisi Henry Elliot'a kiralanmıştır. Logotheri, 1875'te işletmeciliğini Leonidas Pantelous'a

devretmiş ve 1920'li yıllara kadar faaliyetlerine devam etmiştir (Akın 2002).

Hotel de Bysance, 1849'te Mme. Josephine Vitalis tarafından Petits-Champs des Morts (Tepebaşı Bahçesi) yakınlarında açılmıştır. *Journal de Constantinople* gazetesinin 14 Ağustos 1849 sayısında Avrupa'nın en iyi otelleriyle yarışacak nitelikte olduğu; zengin döşenmiş odalar, konfor, tabldot servisi, temizlik, manzara ve yangına karşı güvenli bir kâgir yapı olmasından söz edilmektedir (Üsdiken 1999). Otelde yabancı dil bilen personel çalışmakta ve günlük gazete hizmeti sunulmaktadır (Akıncı 2018). Ancak otel 1875 yılının Ocak ayında İstiklal Caddesi üzerindeki Hollanda Elçiliği'nin karşısında bulunan 388 numaraya taşınmış; 8 Temmuz 1875 tarihinde çıkan yangın sonucunda kül olmuştur. Buna karşılık kısa bir süre içinde onarılarak 1 Ekim 1875 tarihinde Argiropulos tarafından tekrar hizmete açılmıştır (Üsdiken 1992). Hamalbaşı Caddesi'nde açılan *Hotel Restarurant des Colonies* ile ilgili bilgilere 26 Şubat 1856 tarihli *Journal de Constantinople* gazetesinde çıkan açılış ilanında rastlanmaktadır. Ancak uzun ömürlü olmayan otelin eşyaları ile birlikte satışa çıkarıldığı haberi 27 Nisan 1857'de *Journal de Constantinople* gazetesinde yayınlanmıştır. Mr. Faubert yönetiminde İstiklal Caddesi'nde *Hotel d'Angleterre* karşısında 1860'da tekrar faaliyete başlayan otelin girişi Asmalımescit Sokağında olmasına rağmen odaların çoğu ana caddeye bakmaktadır (Dökmeci ve Çıracı 1990). Daha sonra oteli, *Hotel Restaurant du Palais des Fleurs*'ın da işletmecisi olan Mr. Bouin devralmıştır. Gecelik oda fiyatı 20 kuruş, akşam yemeğinde alakart servis ise 20 kuruştur. Otel, yabancı misafirlere ziyade Pera'da uzun süre kalan Levantenlere kiralanmıştır. Aguste Roman, 1892'de oteli satın almış ve bu tarihten sonra otelle ilgili bilgiye ulaşamamıştır (Büyükcünal 2006). *Hotel de la Paix et de France*, 1857'de Charles Sidan tarafından Tepebaşı Meşrutiyet Caddesi'nde kurulmuştur. Otel, Haliç manzaralı ve lüks banyolara sahip olup, personel genellikle yabancı dil bilenler arasından seçilmiştir. 1892'de Sidan vefat edince otelin işletmeciliğini Chatelier üstlenmiştir (Gülersoy 2003). *Grand Hotel Continental*, 1857'de Tepebaşı Bahçesi karşısında Agostini ailesi tarafından açılmıştır. Otelin işletmesi 1887'de

Jean Agostini'ye geçmiş ve adı *Grand Hotel Français et Continental* şeklinde ismi değiştirilmiştir. Bu süreçte Fransız mutfağı servis edilmiştir. Agostini, 1920'de vefat edince işletmeyi eşi devralmış ve 1950'li yıllara kadar faaliyet göstermiştir (Akıncı 2018).

İngiliz Elçiliği'ne yakın bir bölgede 1860 yılında Yanni Kardeşler tarafından açılan *Hotel de Londres*, kiralık mobilyalı daireler, tabldot servis ve uygun fiyatlı odalar sunmuştur (Zat 2005). Dönemin ünlü doktoru Horasancıyan'ın evinin restore edilmesiyle açılan *Hotel d'Europe*, Dörtyol kavşağında 1860'da Mr. Destuniani tarafından kurulmuştur (Büyükkunal 2006). Boğaz ve Haliç manzarasına, mobilyalı odalara, hızlı servise ve konforlu masalara sahip olan otelin restoranında Fransız mutfağından yemeklerle Fransız servisi uygulanmıştır. 1864 yılında yeri ve sahibi değişen otel, 1920'li yıllarda İngiliz Sarayı karşısına taşınmış ve Dikran Tıngıryan tarafından işletilmiştir (Üsdiken 1992). *Grand Hotel et Restaurant de Luxembourg*, 1862'de Grand Hotel d'Orient'in açıldığı ilk yerde İstiklal Caddesinde 191 numarada Naum Tiyatrosu'nun (bugünkü Çiçek Pasajı) karşısında faaliyete başlamıştır. Bossy ve Brun tarafından açılan otelin üst katları pansiyon olarak kullanılmıştır. Pera'da çıkan büyük yangından sonra salonlar yenilenmiş, ünlü bir şef işe alınmış ve 17 Temmuz 1873 tarihinde tekrar açılmıştır (Akın 2002). Victor Rossi'nin 1876'da devralmasıyla birlikte İstiklal Caddesi 128-130 numaraya taşınmış ve *Hotel du Luxembourg* adını almıştır. Bu dönemde odalar günlük veya aylık olarak kiraya verilmiş ve alakart ile tabldot servis yapılmıştır. Zemin katta konumlanan restoranın tüm ekipman ve mobilyaları Paris'ten getirilmiştir. Hatta İstanbul halkı için sosyalleşme mekânı haline gelmiş ve öğle ile akşam yemeği 25 kuruş olarak fiyatlandırılmıştır. Birinci katta bilardo salonları, diğer katlarda ise otel odaları yer almıştır (Scognamillo 2008). Oteli, 1884'te Mr. Flament-Belon satın almış, ismi *Grand Hotel du Luxembourg* olarak değiştirmiş ve 1900 yılında kapanmıştır. Londra'dan İstanbul'a hareket eden ünlü Orient Ekspres'in ilk seferiyle gelen yolcular yaklaşık dört gün otelde konaklamıştır (Gülersoy 2003). *Hotel Restaurant Anatolie*, 1875'te Grand Hotel d'Orient'in karşısında açılmış ve kısa bir süre

sonra kapanmıştır. S. Comninos işletmeciliğinde 1875 yılının Şubat ayında Timoni Sokağı'nda (şimdiki Gönül) açılan *Hotel de la Grand Bretagne*, ilerleyen yıllarda İstiklal Caddesi'ne taşınmış ve İngiliz kahvaltısıyla ün kazanmıştır. Yurtdışı bağlantısı bulunan otelin Londra'daki temsilciliğini Gaze Turist Hotel'de çalışan A.Smith yürütmüş ve faaliyetlerine II. Dünya Savaşına kadar sürdürmüştür (Akıncı 2018).

Oda, Yiyecek-İçecek ve Diğer Hizmetleri Sunan Oteller

İncelenen dönemde oda ve yiyecek-içecek servisinin yanı sıra farklı hizmetler de sunan on iki otel tespit edilmiştir. Otelere göre değişmekle birlikte sunulan hizmetler, yangın güvenliği, balo salonu ve organizasyonları, banket hizmeti, otel doktoru, asansör hizmeti, iç hat telefon, rehber ve çevirmen, berber salonu, sigara salonu, okuma salonu, kadınlar salonu olarak çeşitlenmektedir. Hem açıldığı tarih hem de sunduğu hizmetlerle bu otellerin en ünlüsü *Hotel d'Angleterre* olup, geleneksel konaklama tesislerinden ve alışkanlıklarından farklı olarak modern otellerin başlangıcı sayılabilecek ilk otel olma özelliği taşımaktadır (Kaptan-Arkan 1989). Bu otel, İstiklal Caddesi 463 numarada Jacques Missirie tarafından 1841 yılında açılmıştır (Gülersoy 1985). Otel odaları konforlu karyola, yatak, gardırop ve banyo ile döşelidir (Öztürk 2010). Restoranı da olan otelde İngiliz ve Fransız yemekleri ile şarapları sunulmuştur (Duhani 1990). 1854 yılında Dörtyol Sokağı'nda eski Prusya Sarayı'nın yerine taşınan otel, bu haberi Journal de Constantinople gazetesinin 24 Ağustos 1854 tarihli sayısında duyurmuştur. Haberde kâgir bir yapıya sahip olduğu belirtilmiş ve Boğaz manzarası, konforu, sıcak ve soğuk suyun olduğu banyo imkânları övülmüştür (Akın 2002). Gülersoy (1985), otelin genel özelliklerini şu sözlerle aktarmıştır:

"Otelin girişi, cilası solmuş ahşap bir kapı, iki kanatlı. Girer girmez kısa ve dik bir merdivenle yukarı çıkılır. Orası otelin ana holü. Merdivenin altında resepsiyon bulunur. Onu bırakıp sağdan ilerleyince önce lobi, sonra da lokanta salonu. Salon ve lokanta eski mobilya ile döşeli. Beyaz lake büfeler, ahşap hasır uzun arkalıklı sandalyeler ve duvarlarda eski servis takımla-

rından kalma, kanatlılar ve balık resimli, renkli uzun tabaklar. Holdeki merdivenden yukarı çıkınca ise sıra sıra odalar. Büyük kısmı Haliç'i görüyor. Hepsi masif ve kaliteli ahşap eşya ile döşeli. Bir bölümü arkadaki İngiliz Sefaretine ve bahçesine bakıyor. 20. yüzyılın başında yokuş başındaki karşı köşesine apartman yapıp görünümün yarısı kapatılınca kadar otel böyle bir Haliç manzarasına bakıyor. Yabancıları büyüleyen yanı otelin işte bu özelliği idi. Haliç'te günbatımına bakış..."

Hotel d'Angleterre'nin en önemli hizmetlerinden biri düzenlenen konser ve balolardır. Bu etkinlikler dönemin gazetelerinde yer almaktadır. Journal de Constantinople gazetesinin 19 Şubat 1852 tarihli haberinde İngiliz elçisinin eşinin girişimiyle otelin büyük salonunda Pera'daki Protestan fakirler yararına bir balo düzenlendiği ve çok sayıda Ermeni ve Osmanlı tebaasına mensup kişinin katıldığı, aynı gazetenin 9 Ocak 1854 sayısında düzenlenen balolar için 22 Avusturyalı sanatçıdan oluşan orkestranın geldiği ve karnaval sezonunda misafirlerle buluşacağı haberleri çıkmıştır. Otelin, üst düzey misafirleri ağırladığı dönemin gazetelerinden anlaşılmaktadır. Örneğin, 18 Mayıs 1862 tarihli Journal de Constantinople gazetesinde İngiliz Kralı Eliot ve heyetinin İstanbul seyahatinde Hôtel d'Angleterre'de konaklamayı tercih ettiği (Gülersoy 1985), 30 Eylül 1876 tarihli La Turquie gazetesinde Brezilya Kraliçesi ve yardımcılarının, yine aynı gazetenin 9 Ocak 1886 tarihli sayısında da ABD bakanlarından M.Cox'un Hotel Royal'de kaldığı yer almıştır (Durudoğan 1998). Otel, Pera Palas'ın açılışına kadar bölgenin en pahalı ve gözde oteli olma özelliğini sürdürmüştür. Ancak zamanla açılan oteller karşısında müşteri kaybetmeye başlamış ve 1891 yılında Dimitri Logotheri'ye devredilmiştir (Akıncı 2018). Cumhuriyetle beraber adı *Alp Otel* olana kadar *Hotel Royal d'Angleterre*, *Hotel Missiri*, *Hotel Logotheri*, *Hotel Royal* gibi farklı isimlerle anılmıştır (İnal 2006). Otelin adının Alp Otel olarak değiştiği şu sözlerle aktarılmaktadır (Deleon 2002):

"Orient Ekspres, İngiltere'nin Sofya Büyükelçisi Randall'ı İstanbul'a getiriyor. 11 Mart 1941'dir. 21.00'de Sirkeci'ye girer Orient Ekspres ve İstanbul'daki İngiltere Başkonsolosu'na ait bir Daimler marka araç, elçiyi hızla Pera Pa-

las Otel'e götürür. Lobiden içeri girerken günün kırkinci sigarasını yakar Randall. Elleri titremektedir ama içten içe üşümektedir, suikast söylentileri yoğunlaşmıştır, karısı ve kızı bu yüzden Tepebaşı'ndaki Alp Otel'de (eski adıyla Hotel d'Angleterre) kalmaktadır".

Hotel de Pera, 1849'da İstiklal Caddesi'nde Rus Elçiliğinin karşısında Stefano Ghetsy yönetiminde faaliyet başlamıştır (Üsdiken 1999). Otelin mutfak şefliğini Fransız bir aşçı üstlenmiş ve Fransız mutfağı servis edilmiştir. 29 Ekim 1849 tarihli Journal de Constantinople otelin konforlu bir biçimde döşenmiş olduğunu ve öğle ile akşam yemeklerinin sunulduğunu haber yapmıştır. Otel, 1865 yılında Naum Tiyatrosunun karşısına taşınmış ve işletmeciliğini Yanni Dimitri devralmıştır. 1892 yılında tekrar el değiştiren otel 1900'lü yılların başında faaliyetlerini durdurmuştur. 22 Ağustos 1892 tarihli La Moniteur Oriental gazetesinde D.Tchangopoulu yönetiminde açıldığı belirtilmiştir. Otelde bir öğün 15 kuruş, aylık 400 kuruş karşılığı tabldot servis sunulmuştur (Üsdiken 1992). Tepebaşı-Meşrutiyet Caddesinde 1851 yılında Madame Proust yönetiminde açılan *Hotel de France*'de tabldot servisi sunulmuş ve müşterilerin taleplerine göre hizmet verilmiştir. Banyo, müşterilerin talepleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Çalışanları çok iyi düzeyde yabancı dil bilen (Üsdiken 1992; 1999) otelin sahipliği 1862 yılında M. Mayer'e geçmiş ve banket hizmeti verilmiştir. Balo salonları arasında adı sıklıkla geçen Palais de Crystal isimli büyük çalgılı gazinonun yemek servisini üstlenerek dışarıya da hizmet vermiştir (Akın 2002). İstanbul'a gelen elçileri ve sefirleri ağırlamak için Vouroucha ailesi tarafından açılan *Ambassadeurs Hotel*, İstiklal Caddesinde Hollanda Elçiliği'nin karşısındadır (İnal 2006). Otelde yıllık kiralık oda ve kat, özel yemek davetleri, doktor hizmeti gibi imkânlar sunulmuştur (Akın 2002). Otelin birinci katında lüks bir yemek salonu ve en üst katında İstanbul manzaralı bir balo salonu vardır, tüm merdiveni çiçekler ile bezenmiştir ve dönemine kıyasla lüks bir aydınlatma sistemine sahiptir (Zat 2005).

Hotel Restaurant du Palais des Fleurs, 1860'da Meşrutiyet Caddesinde Çiçek Bahçesinin (günümüzde Avrupa Pasajı) içinde Mr. Bouin öncülüğünde kurulmuştur. Restoranda Fransız

yemekleri servis edilmiş ve alakart menü sabit fiyat ile uygulanmıştır. Cumartesi günleri otelde maskeli balo düzenlenmiştir (Üsdiken 1999). Rum bir işletmeci tarafından Kallavi Sokağında 1860'da açılan *Hotel de Grece* küçük bir oteldir. Mobilyalı odalara sahip olan ve akşamları alakart menü hizmet veren otelde çarşamba ve cumartesi günleri maskeli balolar düzenlenmiştir (Üsdiken 1992). *Hotel de Paris*, 1862'de Yeniçarşı Caddesi'nde açılmış (Deleon, 2002), 1864'te adı *Hotel et Restaurant de Paris* olmuştur. Konforlu odalarının yanında restoranında ünlü bir şef tarafından hazırlanan yemekler sunulmuştur. Tessier isimli Levanten 1875'te oteli almış ve bir süre sonra Hotel de France et de la Paix eski sahibi Charles Sidan'a satmıştır (Üsdiken 1992). Sahip olduğu manzara ve sunduğu hizmetler nedeniyle oldukça talep görmüştür. Altın yıldızlı balo salonlarında kış sezonunda maskeli balolar ile danslı toplantılar yapılmıştır (Akin 2002). *Hotel de Constantinople*, Dimitrio Logotheti tarafından Olivia Pasajı'nın yanında açılmıştır. Elçiliklere yakın olan otel, lüks döşenmiş apartman daireleri ile Fransız mutfağına sahiptir. Otel salonları, yabancı elçilikler ve Pera sosyetesine ev sahipliği yapmıştır. Bir süre sonra otelin adı *Konstantinopol Palas* olmuştur. 1920'lerde otelin sahipliği Nesim Namer'e geçmiştir (Duhani 1990).

Grand Hotel National, 1875'te Asmalımescit ve Tepebaşı'nın kesiştiği yerde Jean Schwartz tarafından kurulmuştur. Restoranda Alman aşçı tarafından yapılan Alman yemekleri ile Fransız ve Macar şaraplarıyla Alman biralari servis edilmiştir (Deleon 2002). Her dilde gazete hizmeti sunan otelin personeli de iyi düzeyde farklı yabancı dil bilen kişilerden oluşmuştur. 1920'lerde açık olan otelin sahipliğini ve işletmeciliğini Nesim Namer üstlenmiştir (Üsdiken 1992). *Hotel de Jardin du Teke*, 1876'da J. Agostin tarafından Galip Dede Caddesi'nde açılmıştır. Otel, çok güzel döşenmiş konforlu odalarla hizmet sunmuştur. Büyük bir bahçesinin olması ve gündüz gölgelerin altında kurulu açık büfede yemeklerin sunulması oteli diğerlerinden ayırmıştır. Otelde geceleri müşteriler için istenen yemekler özel olarak hazırlanmış ve oda servisi ile tabldot hizmeti verilmiştir. Otelin fiyatları dönemin otellerine kıyasla daha düşüktür (Akin 2002). *Grand Hotel et Brasserie*, N.

Papadopoulos yönetiminde İstiklal Caddesi'nde 1891'de faaliyete başlamıştır. Elli oda, birahane ile içki deposu vardır (Üsdiken 1999).

Grand Hotel de Londres, 1891 yılında Leonidas Adamopoulos ve Nicolas Aperghis tarafından açılmıştır (Zat 2005; Büyükkunal 2006). Otel, batının ilk gezgilerini oluşturan İngilizlere yönelik olarak İngilizce isim taşımaktadır (Gülersoy 1999; İnal 2006). Otelin açılış tarihi, 21 Şubat 1891 tarihli La Moniteur Oriental gazetesinde 1 Mart olarak duyurulmuştur. Alman Hastanesi, Sankt Georg Avusturya Lisesi, Santa Amria Draperis Kilisesi, Saint Antuan Kilisesi gibi yapılarıyla bilinen ünlü mimar Guglielmo Semperini tarafından inşa edilmiştir. Limana ve Haliç'e bakan manzaralı odalar ile 150 kişilik bir restorana sahiptir (İnal 2006). Otelde konforlu mobilyalar, şatafatlı perdeler ve sıcak-soğuk suya sahip banyolu odalar, elektrik, iç hat telefon ve Eyfel Kulesi sistemi gibi çalışan hidrolik asansör bulunur (Üsdiken 1992; Gülersoy 1994). 1920'lerde otel, manzarasını vurgulamak amacıyla "Belle Vue" etiketini kullanmış ve bu nedenle Hotel Belle Vue ismiyle anılmıştır (Büyükkunal 2006). 1926'da Mr. Moulatic'h'a devredilmiş ve 1930'da Levanten d'Andria ailesine geçmiştir (Gülersoy 1993). 1950'lerde Hüzmeli ailesi otelin mülkiyetini almıştır. Otel ekonomik krizler, savaş, kıtlık ve yeni modern otellerin açılmasından etkilenmiştir (Zat 2005; Büyükkunal 2006). *Grand Hotel de Londres*, aralarında Greta Garbo, Maurice Stiller ve Lars Hanson'ın da bulunduğu çok sayıda ünlüye ev sahipliği yapmıştır (Akin 2002; Üsdiken 1999). Günümüzde ise açıldığı yerde hizmet vermektedir.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde Pera Palas Oteli'nin turizm tarihi açısından önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada, söz konusu otelin açılış tarihinden önce 1840 ile 1895 yılları arasında Galata ve Pera bölgesinde modern anlamda hizmet veren otellerin olup olmadığının incelenmesi, bu otellerin başlıca özelliklerinin tespit edilmesi ve sahip olduğu özelliklere göre bir sınıflandırmaya tabi tutulması amaçlanmaktadır. Bu noktadan hareketle nitel araştırma yöntemi çer-

çevesinde doküman incelemesi tekniği ile veriler toplanmış ve ulaşılan ya da erişim sağlanan veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir.

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda gerçekleşen Tanzimat ve Islahat Fermanları ile Batılılaşma hareketlerinin toplumsal ve sosyal hayata yansması; elçilere, tüccarlara, yabancılara ve azınlıklara verilen güvencelerin artması (Batur 1985); Anadolu coğrafyasında kara ve demir yolunda meydana gelen gelişmelerin seyahat olanaklarını arttırması (Demir ve Hanılçe 2023) gibi nedenler siyasi, ticari ve turistik amaçla İstanbul'u ziyaret eden insanların sayısının artmasına yol açmıştır. Aynı yüzyılda Sultan Abdülaziz'in Avrupa'ya seyahat etmesi de (Köksal 2003) Osmanlı coğrafyasının giderek merak uyandırmasına neden olmuştur. Söz konusu yıllarda konaklama hizmetlerinin ağırlıklı olarak hanlar ve kervansaraylar tarafından karşılandığı da bilinen bir gerçektir. Nitekim han ve kervansarayların ekonomik açıdan uygun olsa da gerekli konforu ve hizmetleri sağlamak için tam anlamıyla uygun yapılar olmaması, İstanbul'a gelen ziyaretçilerin modern anlamda konaklama ihtiyacını karşılayabilecek otel işletmelerinin açılmasını tetiklemiştir.

Çalışmada ulaşılan kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda Galata ve Pera bölgesinde 1840-1895 yılları arasında çağdaş olarak nitelendirilebilecek yirmidokuz otelin açıldığı tespit edilmiştir. Yıllar itibariyle 1840-1850 arasında beş, 1851-1860 arasında dokuz, 1861-1870 arasında dört, 1871-1880 arasında dokuz ve 1891 yılında da iki otelin faaliyete geçtiği göze çarpmaktadır. Kurucu bilgisi bulunan otel işletmelerinde gayrimüslüm vatandaşların ön planda olduğu, mülkiyet bilgisi olan otellerin tamamında mülkiyetin yabancılara ait olduğu, personel bilgisi bulunan dokuz otelin yedisinde yabancı dil bilen personel, ikisinde yabancı aşçı bulunduğu (Fransız ve Alman) görülmüştür. Otel işletmelerini (i) sadece oda hizmeti sunanlar, (ii) oda ve restoran hizmeti sunanlar ve (iii) oda ve restoran hizmetinin yanı sıra diğer hizmetleri sunanlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Bu çerçevede sadece altı otelde oda hizmeti sunulurken on birinde ise oda ve restoran hizmeti verilmektedir. Aynı zamanda on iki otelde de oda ve yiyecek-içecek

hizmetinin yanı sıra otellere göre farklılaşmakla birlikte alakart servis, tabldot servis, mobil-yalı kat banyolu odalar, yangın güvenliği, balo salonu, banket hizmeti, otel doktoru, aile odası, yıllık oda kiralama, sıcak su, maskeli balo organizasyonu, danslı toplantı organizasyonu, konforlu oda, her dilden gazete hizmeti, ülke mutfakları (Fransız/Alman/İngiliz) hidrolik asansör, iç hat telefon, rehber ve çevirmen, Amerikan bar, akşam çayları, konserler, özel banyo, berber, salonlar (sigara, okuma, kadınlar, sohbet, bilardo), oda lavabosu, porselen oda el-yüz yıkama takımı, Fransız keteni linen malzeme, tenis kortu, bina ışıklandırması ve benzeri olanaklar bulunmaktadır. Bu noktada modernleşme sürecinde bu otel işletmelerinin sahip oldukları binaları ve donanımları, sundukları hizmetleri ve personel nitelikleri ile Avrupa yaşam kültürünün bir yansıması olduğu söylenebilir. İlgili dönemde otel işletmelerine yabancı isimlerin (bazıları Avrupa kentleri) verilmesi de bu sürecin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

55 yıllık zaman dilimini kapsayan dönemin incelenmesi sonucunda, faaliyet gösteren otel işletmeleri sadece konaklama yapılan mekânlardan donanımı ve konforu artırılmış odaları, çeşitlendirilmiş yiyecek-içecek hizmetleri, spor hizmetleri, çay, konser ve balo organizasyonları ile dönemin toplumsal hayatının yaşandığı mekânlara doğru evrilmeye başlamıştır. Dönemin gazetelelerinde de oteller ile ilgili açılış, açan kişi, sunulan hizmetler, düzenlenen balo, yemek, sergi organizasyonları, otellerin fiziksel özellikleri (resepsiyon, bahçe, aydınlatma vb.) ile ilgili bilgilerin yer alması ve duyurulması da bu görüşü destekler niteliktedir. Tüm bunların ışığında Osmanlı Devleti'nde otelciliğin Galata ve Pera Bölgesi'nde gelişmeye başladığı ve bu otellerin şehir otel işletmeciliğinin temellerini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde de şehir otelleri konaklama hizmeti sunmanın yanında buldukları şehrin toplumsal hayatına da çeşitli hizmetler sunmaktadır.

İlgili yazında, Pera Palas (Arslan ve Polat 2015), Tokatlıyan Oteli (Turan vd. 2016), Hotel Tadia (Yılmaz vd. 2018) gibi belirli bir otelin kurumsal tarihi; ya otel ve misafirhanelere ilişkin düzenle-

meler (Çetin 2018; Keha 2019) ya da bu otellerin mimari özelliklerinin (Çelebi-Yakartepe ve Binan 2011) ele alındığı görülmüştür. Dolayısıyla ağırlıklı olarak Pera Palas veya Tokatlıyan Oteli gibi daha bilinir otellere ilişkin çalışmalar yer almaktadır. Aslında daha bilinir otellerin açılışından önce faaliyete geçen konaklama işletmelerinin neler olduğu; bu otellerin açılış ve kapanış yılı, kurucusu, mülkiyet sahibi, konumu, departmanları, sunulan hizmetlerin neler olduğu ve bu özelliklere göre nasıl sınıflandırılması gerektiği gibi sorulara yanıt veren bir çalışmaya rastlanılmamasından dolayı gerçekleştirilen bu çalışmanın otel işletmeciliği konularında yapılacak çalışmalara temel olabileceği ve dayanak teşkil edebileceği öngörülmektedir. Bunun yanında uygulamacılar için de bu bölgede incelenen otel işletmeleri ile ilgili olarak yer tespiti yapılması ve basılı ve/veya çevrim içi haritalandırma ile bir rota oluşturularak zengin bir turistik deneyim tasarlanmasının söz konusu olabileceği düşünülmektedir.

Her çalışmada olduğu üzere bu araştırmada da birtakım kısıtlar bulunmaktadır. Birincisi, çalışmanın bulgularının ulaşılan kaynaklarla sınırlı olması, İngilizce ve Türkçe kaynakların ele alınması araştırmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır. İkincisi çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden sadece doküman incelemesi kullanılmıştır. İstiklal Caddesi'nin tarihine tanıklık edebilecek kişilerle görüşme yapılması; söz konusu otel işletmelerinin yapılarında yaşayan kişilerden bilgi alınması gibi hususlar dikkate alınarak çalışma geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akın, N. (2002). 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Akıncı, T. (2018). *Beyoğlu: Yapılar, Mekânlar, İnsanlar (1831-1923)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Arslan, A. ve Polat, H.A. (2015). The Ottoman Empire's First Attempt to Establish Hotels in İstanbul, *Tourism Management*, 51: 103-111.
- Arslan, A. ve Polat, H.A. (2016). Guidance Services and Legal Regulations Aimed at Interpreters and Guides in the 19th Century Ottoman Empire, *Tourism Management Perspectives*, 19: 40-47.
- Batur, A. (1985). Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı. İçinde M. Belge (Editör), *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi IV* (s. 1067). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bayraktar-Tellan, E. (2016). Pera Inns: The Emergence of Hosting as a Business in İstanbul in the First Half of the Nineteenth Century, *Journal of Tourism History*, 8 (2): 127-146.
- Büyükkunal, F. (2006). *Bir Zaman Tüneli: Beyoğlu*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Creswell, J. W. (2015). *A Concise Introduction to Mixed Methods Research*. Londra: Sage.
- Çelebi-Yakartepe, E. ve Binan, C. (2011). İstanbul'un Modernleşme Dönemi Otelleri (1840-1914), *Megaron*, 6 (2): 79-94.
- Çetin, E. (2018). 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nde Otel ve Misafirhanelere Dair Düzenlemeler, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29 (1): 1-14.
- Deleon, J. (2002). *Bir Beyoğlu Gezisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demir, M. ve Haniççe, M. (2023). Şark Ekspresi'nin Paris'ten İstanbul'a İlk Seferi (4-17 Ekim 1883), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34 (1): 34-46.
- Dökmeci, V. ve Çıracı, H. (1990). *Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Duhani, S. N. (1990). *Beyoğlu'nun Adı Pera İken*. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı.
- Durudoğan, S. (1998). XIX. Yüzyılda Pera/Beyoğlu'nun Ekonomik Kültürel ve Politik Yapısının Mimariye Etkileri. (*Basılmamış Doktora Tezi*). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı.
- Goeldner, C. ve Ritchie, B. (2000). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. New York: Wiley.
- Graneheim, U. H. ve Lundman, B. (2004). Qualitative Content Analysis in Nursing Research: Concepts, Procedures and Measures to Achieve Trustworthiness, *Nurse Education Today*, 24 (2): 105-112.
- Gray, W. ve Liquari, S. (1980). *Hotel and Motel Management and Operations*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Gülersoy, Ç. (1985). *Hotel d'Angleterre*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Gülersoy, Ç. (1993). *Tepebaşı Bir Meydan Savaşı*. İstanbul: Kültür Yayınları.
- Gülersoy, Ç. (1994). Londra Oteli. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi IV* (s. 226). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları.
- Gülersoy, Ç. (1999). Beyoğlu'nun Yitip Gitmiş 3 Oteli. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı.
- Gülersoy, Ç. (2003). *Beyoğlu'nda Gezerken*. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı.
- Hsieh, H. ve Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis, *Qualitative Health Research*, 15 (9): 1277-1288.
- İnal, O. (2006). *Pera'dan Beyoğlu'na*. İstanbul: E Yayınları.
- Kaptan Arkan, Ö. (1989). *Beyoğlu - Kısa Geçmişi, Argosu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kayın, E. (2000). *İzmir Oteller Tarihi*. İzmir: İBB Kültür Yayını.
- Keha, M. (2019). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet Türkiye'sine Otel, Han ve Pansiyonlar için Alınan İnzibati Tedbirler, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, 65: 347-362.

- Keiser, J. R. (1979). *Principles and Practice of Management in the Hospitality Industry*. Boston: CBI Publishing.
- Kozak, M. (2014). *Bilimsel Araştırma*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Kozak, N., Akoğlan Kozak, M. ve Kozak, M. (2014). *Genel Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Köksal, O. (2003). Sultan Aziz'in Avrupa Seyahati Dönüşü Münasebetiyle Yapılan Kutlamalar ve Bir Manzum Tarihçe, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1): 117-136.
- Medlik, S. (1972). *Profile of Hotel and Catering Industry*. Londra: Heinemann.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research. A Guide To Design and Implementation*. San Francisco: John Wiley-Sons.
- Mengü, C., Gedik, S. ve Muğan-Ertuğral, S. (2019). The Central Government Efforts to Promote Tourism in the Ottoman Empire, *Journal of Ottoman Legacy Studies*, 6 (14): 115-127.
- Patton, M. Q. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. California: Sage Publications.
- Özdemir, M. (1992). *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*. Ankara: KÖK-SAV.
- Öztürk, K. (2010). Pera Palas. İstanbul: İBB Yayınları.
- Scognamillo, G. (2008). *Scognamillo'nun Beyoğlu Kronolojisi*. İstanbul: Kültür ve Sanat Vakfı.
- Sezer, H. (2003). Osmanlı İmparatorluğu'nda Seyahat İzinleri (18-19.Yüzyıl), *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XXII (33): 105-124.
- Şener, B. (2001). *Modern Otel İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Turan, Ç., Özdemir Güzel, S. ve Baş, M. (2016). Beyoğlu'nun Yitirilen Değeri Üzerine Kurum Tarihi Çalışması: Tokatlıyan Oteli, *ASOS Journal*, IV (34): 400-418.
- Ünal, F. (2018). Vladimir Petroviç Davidov'un Seyahat Notlarına Göre 1835'de İstanbul, *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, VIII (3): 537-556.
- Üsdiken, B. (1992). Beyoğlu'nun Eski ve Ünlü Otelleri V, *Tarih ve Toplum Dergisi*, XVII (99): 30-32.
- Üsdiken, B. (1999). *Pera'dan Beyoğlu'na 1840-1955*. İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat.
- Yaşayanlar, İ. (2013). *Osmanlı Dönemi Bursa Otelleri*. Bursa: Nilüfer Belediyesi.
- Yılmaz, A., Yetgin, D. ve Kozak, N. (2018). A Hotel in Anatolia in the Last Period of the Ottoman Empire: Hotel Tadia (1892-1922), *Tourism Management Perspectives*, 26: 118-125.
- Yin, R. K. (1994). *Case Study Research: Design And Methods*. Thousand Oaks: Sage.
- Walsh, D. (2012). Doing Ethnograph. İçinde C. Seale (Editör), *Researching Society and Culture* (ss. 245-262). Londra: Sage.
- Zat, V. (2005). *Eski İstanbul Otelleri*. İstanbul: Bilge Karınca.

Ebru İÇİGEN

Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'ndan mezun oldu (1998). Yüksek lisans derecesini Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'ndan (2001), doktora derecesini de Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'ndan aldı (2008). Akdeniz Üniversitesi'nde çalışmaya başladı (1999) Doçentlik unvanını Turizm alanında aldı (2013). Profesörlüğe Akdeniz Üniversitesi'nde yükseltildi (2019). Halen Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları; turizm işletmeciliği, otel işletmeciliği ve turizm planlamasıdır.

Gökhan YILMAZ

Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü'nden mezun oldu (2010). Yüksek lisans derecesini Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'ndan (2015), doktora derecesini de Akdeniz Üniversitesi SBE Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'ndan aldı (2021). Adıyaman Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı (2010-2012) ve Akdeniz Üniversitesi'nde devam etti (2012-2021). Adıyaman Üniversitesi'nde araştırma görevlisi doktor olarak görev yaptı (2021-2023). Halen Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları; yiyecek ve içecek işletmeciliği ve gastronomidir.